

університету «Львівська політехніка»;

2. Хома Наталія Михайлівна, доцент кафедри теорії та історії політичної науки, доктор політичних наук, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка;

3. Литвин Віталій Сергійович, доцент кафедри політології, доктор політичних наук, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка;

4. Романюк Анатолій Семенович, завідувач кафедри політології, доктор політичних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка.

З присутніх – 8 докторів наук та 10 кандидатів наук – фахівці за профілем представленої дисертації.

Головуючий на засіданні – професор, доктор політичних наук, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин Луцишин Г. І.

2. СЛУХАЛИ: Доповідь аспіранта кафедри політології та міжнародних відносин Забавської Христини Юріївни за матеріалами дисертації: «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України», представленої на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – політологія (галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки).

Науковий керівник доктор політичних наук, професор Бучин Микола Антонович.

Тему дисертації затверджено «1» листопада 2017 р. на засіданні Вченої ради Навчально-наукового інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка», протокол № 3, та уточнено «12» лютого 2020 р. на засіданні вченої ради Навчально-наукового інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка», протокол № 7.

Робота виконана на кафедрі політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка».

По доповіді було задано 6 запитань, на які доповідач дала правильні та ґрунтовні відповіді. Питання задавали:

- **Климанська Лариса Дмитрівна**, професор кафедри соціології та соціальної роботи, доктор політичних наук, професор Національного університету «Львівська політехніка»;
- **Хома Наталія Михайлівна**, доцент кафедри теорії та історії політичної науки, доктор політичних наук, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка;
- **Пасічний Роман Ярославович**, доцент кафедри, кандидат політичних наук, доцент;
- **Цебенко Олег Олександрович**, асистент кафедри, кандидат політичних наук.

3. Виступи присутніх.

З оцінкою дисертації Забавської Х. Ю. виступили рецензенти:

- **Турчин Ярина Богданівна**, директор навчально-наукового Інституту гуманітарних та соціальних наук, професор кафедри політології та міжнародних відносин, доктор політичних наук, професор;
- **Івасечко Ольга Ярославівна**, доцент кафедри, кандидат політичних наук, доцент.

Дисертаційна робота Забавської Х.Ю. є сучасним, оригінальним, комплексним дослідженням. Тема дисертації «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи

України» є актуальною і не зважаючи на те, що маємо вже 29 рік незалежності, вона не втратила своєї актуальності і сьогодні. Бо, навіть не тільки вже в незалежній Україні точаться активні дискусії в експертних та наукових колах щодо оптимальної моделі політичної влади в Україні, але ця проблема посідала одне із чільних місць в різні періоди українського державотворення.

Ратифікація Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом 16 вересня 2014 р. суттєво вплинула на хід подальших інституціональних перетворень у державі. Визначальний тут є вплив інтеграції України до ЄС, з одного боку, а з іншого, політики обумовленості офіційного Брюсселю щодо України, як каталізатора демократизації політичної системи нашої держави. Трансформація політичної системи в Україні, головню інтенсифікувалася в 2014 році, та попри позитивні зрушення в цьому напрямку маємо і війну на Сході України, що є гальмівним чинником у поступальному розвитку нашої держави.

Водночас, коли мова в експертному середовищі іде про систему стримувань і противаг між гілками влади та її перезавантаження в Україні, то в якості крім трьох класичних гілок (законодавчої, виконавчої і судової) пропонується експертами – четверта гілка влади система місцевого самоврядування, що відповідає одному із основоположних критеріїв євростандартів – відповідний ступінь децентралізації політичної владної вертикалі, досягнення якого визначається публічністю системи місцевого самоврядування.

З огляду на це, дисертаційна робота Забавської Х.Ю. відповідає сучасним потребам вітчизняної політичної науки та практики та є міждисциплінарною.

Достовірність одержаних результатів підтверджує: теоретико-методологічна обґрунтованість вихідних положень дослідження; опрацювання значної кількості джерел (264 позиції); застосування сучасних наукових методів дослідження; апробація результатів та практичні висновки, репрезентовані дисертанткою.

При написанні роботи дисертантка використала низку підходів, для належного представлення методологічної основи дослідження, а саме: системного, структурно-функціонального та біхевіористського; принципів, як-от: історизму, об'єктивності, ідеологічної неупередженості й методів, з-поміж яких базовими є аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання, порівняння, прогнозування, індексування.

Аналіз змісту наукової роботи дисертантки на тему: «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України» дає підстави стверджувати той факт, що в ній

Вперше:

- на основі проведеного політологічного дослідження системи стримувань і противаг розроблено авторську методику обчислення індексу балансу повноважень між гілками державної влади (ІВ).

- на основі розробленої методики визначено трансформацію системи стримувань і противаг в Україні в числовому вимірі. За допомогою авторської методики було обчислено та здійснено порівняльний аналіз індексів балансу повноважень 1999, 2006, кінця 2012, 2015 та кінця 2019 років.

- на основі отриманих результатів проаналізовано основні проблеми, які вплинули на числове значення індексу та запропоновано напрями вдосконалення системи стримувань і противаг на сучасному етапі;

- встановлено наявність певного кореляційного зв'язку між рівнем демократії (індексом демократії) та індексом балансу на прикладі різних історичних періодів в Україні.

- виокремлено функції та виміри системи стримувань і противаг.

Уточнено:

- дослідження основних історичних етапів розвитку вчення про поділ влади та систему стримувань і противаг.

- вивчення квантифікаційних методик обчислення системи стримувань і противаг.

- дослідження основних елементів системи стримувань і противаг. Проаналізовано основні елементи системи стримувань і противаг, зокрема такі: імпічмент, право вето, контрасигнація, законодавча ініціатива, вотум недовіри, розпуск парламенту, встановлення конституційності законів, призначення ключових державних посадовців, формування уряду.

Досліджено їх застосування та уявлення про відмінності у функціонуванні елементів системи стримувань і противаг за різних форм державного правління;

- аналіз нормативно-правового забезпечення системи стримувань і противаг в Україні.

На основі проаналізованих проблем запропоновано напрями вдосконалення наявної системи.

Набуло подальшого розвитку:

- наукові погляди щодо характерних особливостей системи стримувань і противаг за різних форм правління.

- візії щодо оптимальної форми державного правління для України.

- проаналізовано чинники сучасного дисбалансу в системі стримувань і противаг, серед яких низький рівень політичної культури, російська агресія та війна на Сході України, унікальність результатів останніх президентських та парламентських виборів тощо. Запропоновано шляхи оптимізації системи з урахуванням сучасних умов, зокрема такі: вдосконалення українського законодавства, забезпечення опозиції політико-правовим статусом, забезпечення ефективного функціонування судової гілки влади, вирішення проблеми щодо окремих кадрових питань, оптимізація вертикального виміру системи стримувань і противаг тощо;

- знання про особливості реалізації окремих елементів системи стримувань і противаг в Україні. Виокремлено особливості їхнього нормативно-правового закріплення та практичної реалізації.

Структурні компоненти наукової новизни сформульовані коректно.

Позитивним ефектом роботи є визначення чітких хронологічних рамок дослідження, а саме нижньої межі, що визначається 1995 роком та верхньої, датованої - 2020р.

Дисертантка представила авторську періодизацію історії вивчення системи стримувань і противаг, а саме: I - докласичний етап, II - класичний етап, III - етап законодавчого закріплення та імплементації системи стримувань і противаг, IV - етап зміни орієнтації політико-правових учень, V - сучасний етап у контексті дослідження генезису вивчення системи стримувань і противаг у зарубіжній політичній думці.

Особливо важливо з позиції об'єктивності розкриття теми дослідження є те, що Забавська Х. Ю. ретельно проаналізувала наявні у політичній та правовій, науці квантифікаційні методики аналізу окремих повноважень полюсів влади в рамках системи стримувань і противаг, з'ясувала їхні ключові переваги та недоліки.

З метою розвіювання міфів про приналежність системи стримувань і противаг до категорії виключно юридичної, то в дисертаційній роботі, зокрема в підрозділі 2.1. знаходимо потрактування її, як важливої категорії і політичної теорії та практики. Тому, високої оцінки заслуговує окреслення дисертанткою власне таких вимірів системи стримувань і противаг та їхніх функцій, як-от: юридичного, фактичного, горизонтального та вертикального.

Важливою складовою підрозділу 2.3. є наявність та моделювання авторської методики обчислення індексу балансу повноважень між гілками державної влади (ІВ), спрямованої на комплексний аналіз системи стримувань і противаг та квантифікаційну оцінку її елементів в рамках політичної системи конкретної держави.

Загалом, це доволі якісна, наукова праця, що дає нагоду зрозуміти специфіку функціонування системи стримувань і противаг, існування певного кореляційного зв'язку між рівнем демократії (індексом демократії) та індексом балансу в повноваженнях між гілками державної влади на прикладі різних історичних періодів в Україні та відслідкувати динаміку індексів балансу повноважень 1999, 2006, кінця 2012, 2015 та кінця 2019 років.

Особливої уваги заслуговує і з'ясування дисертанткою ключових проблем, які вплинули на числове значення індексу та репрезентація нею шляхів вдосконалення системи стримувань і противаг на сучасному етапі українського державотворення.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження. Вважаємо, що результати роботи можуть бути ефективно використанні, по-перше, в роботі аналітичних центрів, недержавних інституцій та органів державної влади, діяльність яких пов'язана з відслідковуванням динаміки демократизації політичної системи в Україні та специфікою функціонування принципу стримування і противаги. По-друге, дисертаційна робота може

слугувати основою задля поглибленого вивчення окремих аспектів системи стримувань і противаги в умовах демократизації політичної системи в Україні. По-третє, доцільно застосовувати напрацювання з дисертації у навчальному процесі, головню, під час викладання профільних дисциплін, призначених для студентів спеціальностей «Політологія» й «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». По-четверте, результати дисертаційної роботи можуть бути корисним джерелом при написанні науково-методичних рекомендацій, підручників, навчальних посібників, монографій, наукових статей.

Слід відзначити і особистий внесок дисертантки, адже за результатами дисертаційного дослідження опубліковано 15 наукових праць, які цілковито відображають результати її роботи:

- 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, що входить до ОЕСР, а саме Угорщині;
- 6 – у наукових фахових виданнях України, які належать до наукометричних баз даних.

Варто позитивно оцінити і територіальну репрезентативність апробацій результатів за темою дисертаційної роботи, зокрема це участь у 8 конференціях, з яких 6 - міжнародні та 2 - всеукраїнські.

Однією з ключових переваг дисертації, що дає комплексне уявлення про дослідження є наявність у роботі таблиць, графіків за темою, що доповнюють роботу та формують уточнюючий доказовий ефект.

Підсумкові висновки дослідниці у повній мірі кореспондуються із завданнями, які були сформульовані у вступі. Зокрема, вона фахово розкриває періодизацію становлення системи стримувань і противаг як в зарубіжній, так і у вітчизняній політичній науці, виокремлює складові системи стримування і противаг, дає своє її трактування та за допомогою змодельованої авторської методики відслідковує чітку кореляцію з політичними процесами та явищами, що мають місце як всередині держави, так і ззовні.

Звертає на себе увагу і бібліографія наукової проблеми, до якої в процесі зверталася Христина Юріївна Забавська. Вона налічує значну кількість джерел українською, російською та англійською мовами, серед яких чимало зарубіжних дослідників, а саме 97 позицій із 264 є англомовними. Використання подібних матеріалів дає змогу глибоко проаналізувати проблему та розкрити її основні аспекти.

Здійснений аналіз рукопису дисертаційної роботи Забавської Х.Ю. дає змогу зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним наповненням і практичною цінністю – є завершеною кваліфікаційною працею, де репрезентовані нові науково обґрунтовані результати.

Дисертаційна робота має чітку структуру, виконана на належному науковому рівні, характеризується єдністю змісту, єдиним стилем викладення наукових положень, що забезпечує доступність сприйняття та осмислення матеріалів.

З оцінкою дисертації також виступили присутні на фаховому семінарі кафедри політології та міжнародних відносин.

- *Луцишин Галина Іванівна*, завідувач кафедри, доктор політичних наук, професор, яка зазначила, що представлена до розгляду дисертація є завершеною науковою працею, актуальність якої неодноразово була предметом обговорення на кафедрі. Адже, зважаючи на актуальність пошуку Україною оптимальної форми державного правління та існування багатьох проблемних аспектів у функціонуванні вітчизняної системи стримувань і противаг, дисертаційна робота Забавської Х. Ю. заслуговує на позитивну оцінку. Дисертантка ґрунтовно дослідила тему роботи, володіє науковим і методичним інструментарієм. Структура дисертації логічно побудована, усі представлені завдання виконано, а мета дисертаційної роботи – досягнута. На основі опрацювання значної кількості першоджерел, дисертантка здійснила комплексний аналіз системи стримувань і противаг як атрибуту демократії та демократизації політичної системи України, детально проаналізувала окремі елементи системи стримувань і противаг та дослідила існуючі у зарубіжній політичній науці квантифікаційні методики дослідження повноважень гілок влади. Окрім

того, значним внеском у вітчизняну політичну науку стала розробка дисертанткою авторської методики обчислення індексу балансу повноважень між гілками влади, на основі якої було проведено порівняльне дослідження функціонування системи стримувань і противаг в Україні для різних історичних періодів. Дисертація є завершеним, самостійним науковим дослідженням, де на основі сучасних методологічних засад висвітлено і проаналізовано теоретичні та практичні аспекти у становленні та функціонуванні системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України.

- *Гетьманчук Микола Петрович*, професор кафедри, доктор історичних наук, професор, який зазначив, що дисертація Забавської Х. Ю. є оригінальним та цікавим науковим дослідженням у галузі політичної науки. Зважаючи на те, що у сучасній вітчизняній політичній науці існує брак напрацювань у сфері дослідження системи стримувань і противаг як політичного феномена, автор здійснила значний внесок у комплексний аналіз системи стримувань і противаг як атрибуту демократії. Автор чимало уваги приділила висвітленню можливостей застосування квантифікаційних методик дослідження елементів системи стримувань і противаг. Новизна дисертаційного дослідження насамперед обґрунтована розробкою авторської методики обчислення індексу балансу повноважень у системі стримувань і противаг. Варто наголосити, що розроблена авторська методика обчислення індексу балансу робить значний поступ у застосуванні кількісних методів дослідження політичних феноменів, а також дозволяє стверджувати про новаторський характер дисертаційного дослідження. Представлена робота є особистою авторською концепцією і завершеною науковою роботою.

- *Дорош Леся Олексіївна*, доцент кафедри, кандидат політичних наук, доцент, яка зазначила, що дисертаційна робота Забавської Х. Ю. містить всі необхідні елементи для такого типу робіт. Дослідження є актуальним, зважаючи на брак державотворчого досвіду України та пошук оптимальних шляхів вдосконалення функціонування елементів системи стримувань і противаг. Новизна роботи фіксується у розробленій авторській формулі індексу балансу, розкритті кореляційного зв'язку між балансом у системі стримувань і противаг і індексом демократії, а також у виокремлених вимірах та функціях системи стримувань і противаг. Позитивним аспектом роботи є дослідження трансформації системи стримувань і противаг у вітчизняній політичній практиці на основі доречно виокремлених історичних періодів. Високої оцінки заслуговує також апробація результатів дисертаційного дослідження на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

- *Цебенко Олег Олександрович*, асистент кафедри, кандидат політичних наук, який вказав на те, що тема дисертації вирізняється своєю новизною та практичним значенням. З представлення дисертаційної роботи зрозуміло, що дисертантка відмінно орієнтується в темі дослідження, володіє науковим та методичним інструментарієм. Сформульовані Забавською Х. Ю. положення, висновки і пропозиції є достатньо обґрунтованими, що свідчить про наукову зрілість автора, а також ґрунтовність та усебічність самого дослідження. Представлена дисертаційна робота має завершену форму, повністю відповідає науковій спеціальності та заслуговує на позитивну оцінку.

Із характеристикою наукової зрілості здобувача виступив науковий керівник професор, доктор політичних наук Бучин М. А., який відзначив, що дисертаційна робота Забавської Х. Ю. є ґрунтовним дослідженням становлення та функціонування системи стримувань і противаг як політичного феномена в контексті демократизації політичної системи України.

Слід підкреслити комплексний новаторський підхід дисертантки до розв'язання поставленої наукової проблеми, чітке розуміння перспективних напрямів подальшого наукового пошуку. Це дало змогу коректно сформулювати та досягнути дослідницьку мету та виконати всі поставлені завдання, а також обрати належну структуру дисертації.

Забавська Х. Ю. демонструє добре володіння об'ємним тематичним матеріалом, переконливо підкріплює верифікованими аргументами власні судження, коректно та обґрунтовано формулює висновки. На схвалення заслуговує її креативний та, водночас, критичний підхід до опрацювання широкої джерельної бази, здатність виважено

обґрунтовувати положення власної авторської квантифікаційної методики обчислення індексу балансу повноважень між гілками державної влади. Дисертація є самостійним оригінальним внеском у вітчизняну політичну науку. Положення, висновки та новизна дисертаційного дослідження мають вагомe значення для вітчизняної політології та практичної політичної діяльності. Дисертаційна робота Забавської Христини Юрїївни «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і протипага між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України» повністю відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

4. Заслухавши та обговоривши доповідь Забавської Христини Юрїївни, а також за результатами попередньої експертизи представленої дисертації на фаховому семінарі кафедри політології та міжнародних відносин, прийнято наступні висновки щодо дисертації «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і протипага між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України»:

Висновок

**фахового семінару кафедри політології та міжнародних відносин про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і протипага між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України»
здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю
052 «Політологія»
(галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»)**

4.1. Актуальність теми дисертації

Проблема розподілу владних повноважень завжди була центральною в дослідженнях форми державного правління та не втрачає своєї актуальності в контексті вивчення системи влади демократичних держав. Практика демократії доводить, що самого лише поділу влади на три гілки не достатньо. Для забезпечення демократичного розвитку необхідно налагодити механізми взаємодії гілок державної влади, розробивши збалансовану систему взаємних впливів і стримувань одна одної. Це вимагає не лише законодавчого підґрунтя, але й практики застосування елементів системи стримувань і протипага як невід'ємної складової демократичного поділу влади. Саме тому проблематика поділу влади та функціонування системи стримувань і протипага залишається у фокусі досліджень політичної науки.

Актуальність дослідження зумовлюється проблемою теоретичного та практичного обґрунтування впливу системи стримувань і протипага на рівень демократичності політичної системи. Дослідження еволюції системи стримувань і протипага в умовах побудови демократії в незалежній Україні дає змогу напрацювати низку ефективних шляхів вдосконалення вітчизняного законодавства та подолання проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню системи. У політичній науці неодноразово з'являлись спроби застосувати математичні методики. Примітно, що саме вивчення повноважень гілок влади та взаємодії між ними може піддаватись квантифікації з найбільшою вірогідністю.

4.2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами

Дисертація пов'язана із науково-дослідною роботою кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» під назвою «Трансформація політичних відносин у національному та глобальному вимірах».

4.3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Основні наукові положення та висновки дисертаційного дослідження, зокрема ті, що характеризують наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, авторка отримала самостійно.

4.4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечуються кількома чинниками: оригінальністю змісту і логікою викладення матеріалу; широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази.

Методологічну основу дисертаційного дослідження формує поєднання низьки підходів (системний, структурно-функціональний, біхевіористський) і методів (порівняльний, історичний, прогностичний, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання, абстрагування).

Емпірична база дослідження охоплює низку іноземних першоджерел, а також офіційні вітчизняні нормативно-правові акти у сфері забезпечення функціонування системи стримувань і противаг, аналітичні статті, статистичні дані, статті в періодичних (друкованих та електронних) ЗМІ, які становлять фактологічну основу роботи, а також тематичні збірники наукових праць та монографії.

Це дозволило дисертанту обґрунтувати власні рішення, а також запропонувати низку теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

4.5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

Дисертаційна робота є першим у вітчизняній політичній науці ґрунтовним та всебічним дослідженням становлення та функціонування системи стримувань і противаг в умовах демократизації політичної системи України.

Найвагоміші результати наукового дослідження полягають у тому, що:

Вперше:

- на основі проведеного політологічного дослідження системи стримувань і противаг розроблено авторську методику обчислення індексу балансу повноважень між гілками державної влади (ІВ).

- на основі розробленої методики визначено трансформацію системи стримувань і противаг в Україні в числовому вимірі. За допомогою авторської методики було обчислено та здійснено порівняльний аналіз індексів балансу повноважень 1999, 2006, кінця 2012, 2015 та кінця 2019 років.

- на основі отриманих результатів проаналізовано основні проблеми, які вплинули на числове значення індексу та запропоновано напрями вдосконалення системи стримувань і противаг на сучасному етапі;

- встановлено наявність певного кореляційного зв'язку між рівнем демократії (індексом демократії) та індексом балансу на прикладі різних історичних періодів в Україні.

- виокремлено функції та виміри системи стримувань і противаг.

Уточнено:

- дослідження основних історичних етапів розвитку вчення про поділ влади та систему стримувань і противаг.

- вивчення квантифікаційних методик обчислення системи стримувань і противаг.

- дослідження основних елементів системи стримувань і противаг. Проаналізовано основні елементи системи стримувань і противаг, зокрема такі: імпічмент, право вето, контрасигнація, законодавча ініціатива, вотум недовіри, розпуск парламенту, встановлення конституційності законів, призначення ключових державних посадовців, формування уряду. Досліджено їх застосування та уявлення про відмінності у функціонуванні елементів системи стримувань і противаг за різних форм державного правління;

- аналіз нормативно-правового забезпечення системи стримувань і противаг в Україні.

На основі проаналізованих проблем запропоновано напрями вдосконалення наявної системи.

Набуло подальшого розвитку:

- наукові погляди щодо характерних особливостей системи стримувань і противаг за різних форм правління.

- візії щодо оптимальної форми державного правління для України.

- проаналізовано чинники сучасного дисбалансу в системі стримувань і противаг, серед яких низький рівень політичної культури, російська агресія та війна на Сході України,

унікальність результатів останніх президентських та парламентських виборів тощо. Запропоновано шляхи оптимізації системи з урахуванням сучасних умов, зокрема такі: вдосконалення українського законодавства, забезпечення опозиції політико-правовим статусом, забезпечення ефективного функціонування судової гілки влади, вирішення проблеми щодо окремих кадрових питань, оптимізація вертикального виміру системи стримувань і протигаг тощо;

- знання про особливості реалізації окремих елементів системи стримувань і протигаг в Україні. Виокремлено особливості їхнього нормативно-правового закріплення та практичної реалізації.

4.6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

1. Забавська Х. Система стримувань і протигаг як атрибут демократії: порівняльний аналіз особливостей функціонування у різних формах правління / Х. Забавська, М. Бучин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: Зб. наук. праць. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – Вип. 27. – С. 61-68 (50%).

2. Zabavska K. Becoming and development of ideas about the functioning of the checks and balances system. *Humanitarian Vision*. 2017. Vol. 3. № 2. P. 25–30.

3. Zabavska K. System of checks and balances as an attribute of democracy: political analysis. *Humanitarian Vision = Гуманітарні візії*. 2018. Vol. 4. № 1. P. 27–32.

4. Zabavska K. The main approaches to the interpretation of the system of checks and balances in Ukrainian political science. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія Історія. Політологія*. 2018. Вип. 21. С. 142–150.

5. Zabavska K. Political analysis of the checks and balances system main elements. *Humanitarian Vision = Гуманітарні візії*. 2018. Vol. 4. № 3. P. 7–13.

6. Zabavska K. Quantification methods of checks and balances system study. *Humanitarian Vision = Гуманітарні візії*. 2019. Vol. 5. № 1. P. 36–42.

7. Zabavska K. Functioning of the main elements of the checks and balances system in Ukraine: a comparative analysis under the provisions of different Constitutions. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2020. № 8 (37), Issue 223. P. 54–58.

4.7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозиумах, семінарах тощо

1. Забавська Х. Ю. Ефективне функціонування системи стримувань і протигаг як запорука реалізації євроінтеграційних прагнень України / Х. Ю. Забавська // *Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики: збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Львів: В-во Національного університету «Львівська політехніка». 2018. С. 188-193.

2. Забавська Х. Ю. Порівняльна характеристика систем стримувань і протигаг між гілками влади в Україні та Польщі / Х. Ю. Забавська // *Транскордонне співробітництво та спільний європейський простір: теорія, практика і нові можливості: матеріали IV Українсько-польського форуму*. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2018. С. 249-252.

3. Забавська Х. Ю. Особливості функціонування системи стримувань і протигаг у президентській республіці / Х. Ю. Забавська // *«Людське співтовариство: актуальні питання наукових досліджень»: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (15-16 лютого, 2019, м. Дніпро)*. Дніпро, 2019. С. 80-84.

4. Забавська Х. Ю. Особливості функціонування елементів системи стримувань і протигаг у державі з парламентською формою правління / Х. Ю. Забавська // *«Рівень ефективності та необхідність впливу суспільних наук на розвиток сучасної цивілізації» (22-23 лютого 2019 року, м. Львів): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 2019. С. 67-71.

5. Забавська Х. Ю. Функціонування системи стримувань і протигаг на наднаціональному рівні: на прикладі ЄС / Х. Ю. Забавська // *Актуальні проблеми міжнародних відносин та*

зовнішньої політики: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: В-во Національного університету «Львівська політехніка», 2019. С. 157-160.

6. Забавська Х. Еволюція імпичменту як одного із ключових елементів системи стримувань і противаг між гілками державної влади в Україні / Х. Ю. Забавська // «Пріоритети сучасних суспільних наук а трансформаційних умовах» (22-23 листопада 2019 року, м. Львів): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 2019. С. 120-123.

7. Забавська Х. Порівняльний аналіз реалізації вотуму недовіри уряду як елемента системи стримувань і противаг в умовах різних конституцій в Україні / Х. Ю. Забавська // «Історія, проблеми та необхідні умови становлення громадянського суспільства в Україні» (24-25 січня 2020 року, м. Львів): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 2020. С.70-74.

8. Забавська Х. Особливості трансформації системи стримувань і противаг в українській політичній практиці / Х. Ю. Забавська // «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук» (31 січня-01 лютого 2020 року, м. Київ): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 55-59.

4.8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Дисертація має теоретико-прикладний характер, а сформульовані й обґрунтовані в ній висновки та пропозиції становлять науковий інтерес і можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Політологія» та «Порівняльний аналіз політичних систем зарубіжних країн», а також у процесі викладання спецдисциплін із вивчення політичних інститутів, політичної влади, демократії в Україні тощо; у науково-методичних рекомендаціях, підручниках, навчальних посібниках, монографіях, наукових статтях.

4.9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі народного господарства, де вони можуть бути застосовані

Практична цінність отриманих результатів дослідження полягає в можливості їхнього використання в роботі органів державної влади, зокрема Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України, Верховного Суду України; у роботі ключових державних посадовців таких, як от Генеральний прокурор України та Голова Служби безпеки України. Основні положення, теоретичні висновки та узагальнення дисертаційної роботи можна використати в українській політичній практиці для розробки стратегій та вдосконалення системи стримувань і противаг у контексті демократизації взаємодії гілок влади між собою. Результати дисертації можна використати для вдосконалення законодавства, яке регулює функціонування системи стримувань і противаг в Україні.

4.10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

Дисертація Забавської Христини Юріївни «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України» за структурою, мовою та стилем викладення матеріалу відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Під час обговорення дисертації до неї не було висунуто жодних зауважень щодо самої суті роботи.

5. З урахуванням зазначеного,

На фаховому семінарі кафедри політології та міжнародних відносин ухвалили:

5.1. Дисертація Забавської Христини Юріївни «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання, а саме здійснення комплексного політологічного аналізу становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками державної влади в Україні, що має важливе значення для галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

5.2. У 15 наукових публікаціях повністю відображені основні результати дисертації, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, які належать до наукометричних баз даних, 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, що входить до ОЕСР, а саме Угорщині.

5.3. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

5.4. З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Забавської Х. Ю. дисертація «Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України» рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

За затвердження висновку проголосували:

за	вісімнадцять
проти	немає
утримались	немає

Головуюча на засіданні фахового семінару, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин доктор політичних наук, професор

Луцишин Г. І.

Рецензенти:

доктор політичних наук, професор, директор ІГСН

Турчин Я. Б.

кандидат політичних наук, доцент

Івасечко О. Я.

Відповідальна у ІГСН за атестацію PhD
Кандидат політичних наук, доцент

Івасечко О. Я.

"30" червня 2020 р.